

Knjiga završava epilogom (191-199), u kojem autorica fokus stavlja na obranu Dardanela te na percepciju Troje u modernoj Turskoj. Tragom istraživanja Mithata Atabaya, i Günay Uslu misli da se Mustafa Kemal Atatürk na neki način poistovjećivao s antičkim likovima. Autorica tvrdi da su Osmanlije bitku kod Galipolja doživjeli kao moderni Trojanski rat, u kojem su se poistovjećivali s Trojancima, s tom razlikom da se na bitku kod Galipolja gledalo kao na veliku pobjedu iako su Centralne sile, na čijoj se strani borilo Osmansko Carstvo, poražene u Prvom svjetskom ratu. Uslu zaključuje da je zahvaljujući Dardanelima i Galipoljskoj bitci Troja dobila sasvim novu dimenziju te postala jedna od glavnih komponenti herojske priče o novoj naciji, Republici Turskoj i Mustafi Kemal-paši, koji je navodno jednom prilikom izjavio da su Turci uspjeli osvetiti Troju.

Knjiga *Homer, Troy and the Turks* jedan je od rijetkih primjera koji prikazuje osmanski interes – potaknut tanzimatskim reformama i Schliemannovim iskopavanjima – za Homera, njegove junake i klasičnu baštinu općenito. Zahvaljujući dokumentima pronađenim u brojnim arhivima i bibliotekama u Turskoj, analizi osmanskih prijevoda *Ilijade*, osmanskom tisku i drugim publikacijama vezanim za Homera i Troju autorica je uspjela dokazati da je interes Osmanskoga Carstva za kulturnu baštinu klasičnoga perioda u drugoj polovini 19. i početkom 20. stoljeća bio mnogo veći nego što se prije smatralo u znanstvenim krugovima. Osim toga, na još jednom mjestu prikazano je koliki su utjecaj događaji iz davne prošlosti imali u kreiranju identiteta modernih nacija, te će primjeri pred-

stavljeni u ovoj knjizi zasigurno pomoći mnogim istraživačima srodnih tema.

Amer Maslo

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 37 (2019), 307 stranica

Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2019. izdao je 37. svezak znanstvene publikacije *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Zbornik je podijeljen na dva dijela, od kojih prvi uključuje članke (1-195), i to sedam izvornih znanstvenih članaka, dva prethodna priopćenja te jedan tematski uvodnik i jedno izlaganje sa skupa. Drugi dio, pod nazivom *Ocjene i prikazi* (199-307), posvećen je prikazima, recenzijama te nekrolozima. Zbornik tematski obuhvaća razvijeni i kasni srednji vijek te novi vijek.

Ovaj broj *Zbornika* započinje člankom Josipa Banića *Okupacija ili protektorat? Markgrofovija Istra pod Dujmom od Castella osamdesetih godina 14. stoljeća* (1-34), u kojem se razrađuju aspekti uspona furlanskoga plemića Dujma od Castella, njegov utjecaj na Istarsku markgrofoviju u 14. stoljeću i procesi koji su obilježili to područje u obrađenom razdoblju kroz teoriju kolaboracije Ronalda Robinsona i njezina tri ključna čimbenika: potraživanja vanjskih faktora, interes lokalne zajednice i kolaboracijske elite s ulogom posrednika. Autor je analizirao kompleksne okolnosti slabo istražena

dijela istarske povijesti i na kraju rada iznio pregled neobjavljenoga gradiva koje upućuje na Dujmov utjecaj na Istarsku markgrofoviju. Slijedi članak *Hrvat Andrija Kuželj, rodom Lapić, ili Andrä Khrabat von Lappitz – prilog poznavanju hrvatskih migracija* (35-64) autora Krešimira Kužića, koji je na temelju autobiografskoga zapisa Andrije Kuželja Lapića iznio vrijedne podatke za praćenje hrvatskih migracija tijekom osmanske prijetnje. Prateći navedene izvore, Kužić je dao pregled podrijetla Andrije Kuželja iz roda Lapić, priložio detaljan popis obitelji toga hrvatskog plemića i prikazao njegov karijerni uspon nakon dolaska na prostore Austrije, lojalnost lozi Habsburgovaca te razinu i stagnaciju etničke svijesti plemićke obitelji Lapić. Članak je obogaćen priložima pisama Andrije Kuželja te slikovnim i kartografskim prikazima.

Člankom *Matrikula Bratovštine zlatara u Zadru iz 15. stoljeća* (65-82) Zdenko Dundović dotaknuo se vremena nastanka zadarske zlatarske bratovštine sv. Križa, dao pregled njezine strukture i upozorio na neke aspekte djelovanja bratovštine od 15. do 18. stoljeća na temelju zapisa bratovštinske matrikule. Ta se matrikula pokazala kao prvoklasni povijesni izvor, vrijedan dokument za proučavanje prošlosti zlatarskoga umijeća u Zadru i djelovanja bratovštine tijekom mletačke uprave. Kao prilog humanističkom djelovanju i vezama humanizma sa suvremenim predstavnicima vlasti, Luka Špoljarić donosi rad pod naslovom *Bosanska kraljica Katarina i humanisti, dio drugi: Nikola Modruški, „De humilitate”* (83-97), u kojem iznosi zapažanja o vezama hrvatskoga biskupa Nikole Modruškog i bosanske kraljice Katarine, koja je utočište od rat-

nih zbivanja i osvajanja u svojoj kraljevini potražila u Rimu u vrijeme kad je ondje boravio i spomenuti istaknuti hrvatski humanist. Autor se osvrće na djelo Nikole Modruškog *De humilitate* i raščlambom njegovih fragmenata zaključuje da ga je Nikola vjerojatno posvetio upravo poniznoj kraljici, trećoretkinji sv. Franje, ali i svim ostalim pobožnim ženama onoga vremena. Slijedi završni rad prvoga bloka članaka pod nazivom *Paštrovići u mletačkim prekojadranskim konjaničkim postrojbama (Croati a cavallo) 18. stoljeća s posebnim osvrtom na časnike iz obitelji Medin* (99-117) autorice Lovorke Čoralčić. Rad se temelji na istraživanju udjela ljudstva iz Paštrovića u mletačkoj prekomorskoj kopnenoj vojsci tijekom 18. stoljeća. S naglaskom na konjaništvo i razdiobom članka na dva dijela, od kojih se jedan bavi strukturom, udjelom i mjestom popisivanja paštrovačkih konjanika, a drugi se osvrće na važnost paštrovačke obitelji Medin u zapovjednom kadru hrvatskih elitnih konjaničkih postrojbi, autorica je pomoću priloga s popisom vojnika iz Paštrovića predstavila šaroliku sliku vojnoga ljudstva i organizacije mletačke vojske u doba mletačko-osmanskih ratova u 18. stoljeću.

Drugi tematski blok otvoren je tekstom ravnatelja Hrvatskoga mađarskog instituta u Zagrebu od 2014. do 2017. godine Dinka Šokčevića *Tematski ciklus Kralj Ladislav I. (Sveti) i njegovo doba. Uvodnik* (121-122), posvećenim kolaboraciji hrvatskih i mađarskih znanstvenika na temu hrvatsko-mađarske unije i lika i djela kralja Ladislava I. Svetog. Prvi iz tematskoga bloka o ugarskom kralju Ladislavu I. članak je Attile Zsoldosa *Hungary in the era of St. Ladislav (Ugarska u doba svetog Ladislava)* (123-134). Članak se osvrće na

doba ugarske povijesti koje je obilježila vladavina Ladislava I., a razrađen je u dva dijela. Prvi se odnosi na opće stanje u zemlji nakon smrti kralja Stjepana I. i strukture vlasti koje su se unatoč burnim političkim odnosima pokazale iznimno čvrstim. Autor se osvrće i na zakonodavni rad Ladislava I., autentičnost sačuvanih zakona te podjele unutar vladarske kuće. Drugi dio posvećen je ustanovi dukata, odnosno herceštva, koja nastaje kao izravna posljedica razdiobe vlasti unutar vladajuće obitelji u 11. stoljeću. Slijedi prethodno priopćenje Boglárke Weisz *Gospodarska pozadina kraljevske vlasti u Ugarskoj u 11. stoljeću* (135-146), koja analizira stjecanje ugarskih kraljevskih prihoda u 11. stoljeću. Studija se oslanja na analizu financijske pozadine kraljevske vlasti koja je utemeljena za vrijeme vladavine kralja Stjepana I. i tijekom 11. stoljeća manje preinačena. Kraljevski prihodi temeljili su se u prvom redu na carinama, porezima, kaznama te kovanju novca, prihod od rudnika plemenitih kovina bio je nešto manji, ali je zato prihod od rudnika soli bio mnogo intenzivniji i pridonosio je jačanju kraljevske riznice. Autorica se osvrće i na darove koje su dobivali predstavnici kraljevskih vlasti, koji su se također ubrajali u vladarske prihode. Drugo prethodno priopćenje ovoga broja *Zbornika* donosi Tamás Körmendi u radu *Pripreme i vojni pohod kralja (svetog) Ladislava I. u Hrvatsku* (147-163), koji predstavlja sintezu mađarskih istraživanja u Hrvatskoj što se tiče kralja Ladislava I. i njegovih pohoda u hrvatske zemlje tijekom 11. stoljeća. Autor iznosi pretpostavke i nove zaključke o pripadnosti područja Slavonije (u kasnosrednjovjekovnom smislu riječi) u 11. stoljeću, fokusirajući se na izvore koji govore o

izvršnoj vlasti na području od Drave do Gvozda, osnutku Zagrebačke biskupije i okolnostima i događajima samoga pohoda ugarskoga kralja u Hrvatsku.

Izlaganje sa znanstvenoga skupa *Čeh Duh, prvi zagrebački biskup* (165-171) Marijana Lipovca donosi analizu pokušaja raščlambe podrijetla i načina služenja liturgije prvoga zagrebačkog biskupa, Čeha Duha, kojem se pripisuju zasluge za glose u *Radonovoj Bibliji*, što bi ih činilo prvim zapisom na hrvatskom jeziku. S obzirom na siromaštvo izvora i nedovoljnu istraženost osobe koja se prva našla na zagrebačkoj biskupskoj stolici, autor je iznio nekoliko teorija koje pokušavaju ustanoviti na kojem je jeziku i pismu biskup Duh služio liturgiju. Posljednji rad iz tematskoga bloka o kralju Ladislavu, *Legenda o Sv. Ladislavu u zidnom slikarstvu srednjovjekovne Slavonije* (173-195), potpisuje autorica Maja Cepetić Rogić, koja se dotiče nastanka i formiranja narativnoga zidnog ciklusa legende o kralju Ladislavu I. za vrijeme utvrđivanja anžuvinske vlasti na prostoru Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva. Autorica je kroz politički i kulturni okvir približila okolnosti nastanka legende o kralju koji je uspješno predstavljao idealnoga srednjovjekovnoga kršćanskog viteza i hrabrog ratnika. Na primjerima zidnih fragmenata u kapeli sv. Petra iz Novog Mesta Zelinskog i crkvi sv. Augustina iz Velike kraj Požege napravljena je rekonstrukcija legende u šest scena Ladislavove bitke s Kumanima. Radu su priloženi slikovni prikazi spomenutih zidnih fragmenata i tlocrti sakralnih građevina u kojima su pronađeni.

Zbornik zaključuje rubrika *Ocjene i prikazi* s trideset i šest tekstova koji don-

ose recenzije i prikaze radova raznolike tematike te nekrologe preminulim akademikima Petru Strčiću (295-299), koji potpisuje Marinko Vuković, i Franji Šanjeku (301-307) autorice Branke Grbac.

Matea Jurić

Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest 19 (2019), 423 stranice

Scrinia Slavonica časopis je slavonskobrodske Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskoga instituta za povijest. Izlazi jednom godišnje, a obrađuje teme posvećene povijesti Slavonije (u novovjekovnom zemljopisnom značenju toga pojma), Srijema i hrvatskoga dijela Baranje. Glavni i odgovorni urednik je Stanko Andrić, a uredništvo čine prominentni hrvatski povjesničari. Odlukom Nacionalnoga vijeća za znanost, od 2011. časopis je uvršten u skupinu A1 u popisu kategoriziranih časopisa iz područja humanističkih znanosti.

Prikaz obrađuje devetnaesti broj, u kojem su objavljena četiri izvorna znanstvena članka, pet prethodnih priopćenja, dva pregledna rada i jedan stručni rad (9-340). Slijedi jedna bibliografija (341-373), esej (375-381), dvije vijesti (383-388), dva nekrologa (389-397), a na kraju časopisa uvršteno je osam prikaza i recenzija (399-422) te ispravak netočnog navoda (423).

Prvi rad, *Jugoistok Garičkog županata u 13. i 14. stoljeću* (9-36), klasificiran je kao izvorni znanstveni članak, a potpisuje ga Danko Dujmović. Težište rada je ubik-

acija posjeda Sveti Ivan jobagiona šomoškoga kastruma Berivojevih, posjeda Dišnik komesa Ruha te posjeda Desnica obitelji Kapitanić. Kao glavni izvor za ubikaciju spomenutih posjeda autor koristi reambulacije iz 1256., ali i druge pisane i kartografske izvore. Glavni historiografski doprinos ovoga rada preciznija je ubikacija posjeda Sveti Ivan na područje današnjega mjesta Kapelice i čvršće povezivanje srednjovjekovne Desnice s područjem uz rječicu Bršljanicu. Rad upotpunjuju dvije slike jozefinskih vojnih karti i pet drugih karata.

Izvorni znanstveni članak Veljka Maksića *Pravoslavno svećenstvo Slavonije i Srijema u borbi s kugom tijekom XVIII. stoljeća* (37-64) govori o utjecaju pravoslavnoga klera na sprečavanje širenja kuge među stanovništvom zaraženoga područja Slavonije i Srijema. Autor iznosi da je glavni autoritet pravoslavnoga klera ležao u činjenici da je stanovništvo zarazu tumačilo kao Božju kaznu ili djelovanje demona, a pomoć su mogli očekivati jedino zazivanjem Boga. Naglašava da je uloga svećenstva bila znatno šira, a prikazuje ih kao posrednike između naroda i svjetovne vlasti te glavne promotore provođenja sanitarnih mjera i informatore pravoslavnoga stanovništva.

Prethodno priopćenje Goranke Šutalo *Blagojevićev „Pjesnik-putnik” (1771) u kontekstu „katoličkoga prosvjetiteljstva”* (65-92) kroz prizmu prosvjetiteljstva analizira spjev *Pjesnik-putnik, nikoji događaji prvo i posli puta Josipa II. cesara rimsko-nimačkoga u Slavoniju* pisca Adama Tadije Blagojevića. Prvo poglavlje donosi kratak pregled Blagojevićeva života i promišljanja književne historiografije o njemu i njegovu djelu. U drugom po-